

що фактори виступають рушійною силою або причиною зміни її рівня, то використання резервів є безпосередньо процесом реалізації дії тих чи інших факторів. Одним з основних джерел зростання, яке не має меж, є техніко-технологічне вдосконалення виробництва під дією науково-технічного прогресу, про що свідчить закордонний досвід. За кілька останніх десятиріч у розвинених країнах рівень екстенсивного використання праці зменшився більше ніж удвічі, інтенсивність праці не зростала, а продуктивність збільшилася в кілька разів, що проявилось у значному зростанні добробуту і рівня споживання всіх верств працюючого населення. Тобто саме за рахунок науково-технічного прогресу продуктивність праці зростає так швидко, що дає можливість виробляти все більше споживчих благ меншою кількістю праці.

Яворська Т.А., асист., Майданик Д., ФК-07-2
Кіровоградський національний технічний університет

ДЕМОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Основною характерною ознакою функціонування людського потенціалу є необхідність забезпечення постійного безперервного процесу відтворення у багаторівневій динамічній системі накопичення та трансформації якісних характеристик робочої сили. Одним з напрямків дослідження є вплив на регіональний розвиток людського потенціалу демографічних передумов.

Проблеми розвитку людського потенціалу регіонів та регіональної соціальної політики знайшли своє відображення у працях вітчизняних науковців: С.І. Бандура, Д.П. Богині, Т.А. За-яць, А.М. Колота, І.О. Курило, Е.М. Лібанової, В.В.Онікієнко, І.Л. Петрової, М.В. Семикіної та ін.

В Україні демографічна ситуація розцінюється як кризова. Однією з причин такої ситуації є погіршення умов людського розвитку викликані перехідними процесами в Україні, передусім глибокою соціально-економічною кризою (рис. 1).

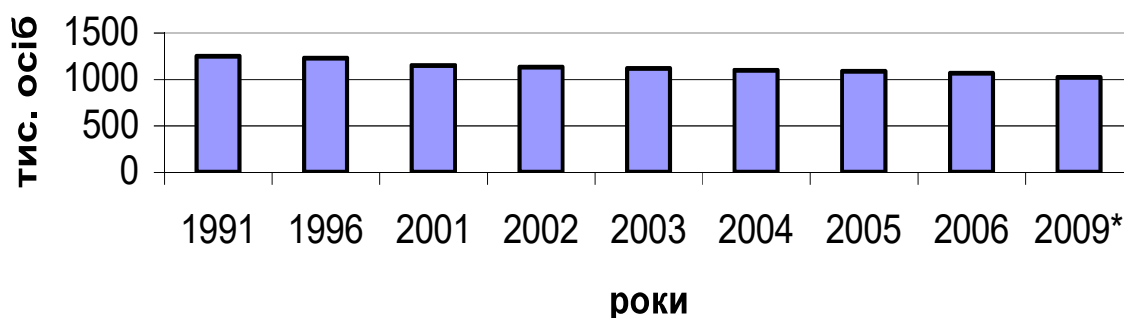

Рис. 1. Кількість наявного населення Кіровоградської області 1991-2009рр. (* - станом на 01.08.09р.)

Головне джерело відтворення людського потенціалу – приріст населення. Аналіз статистичних даних свідчить, що демографічна ситуація в області тривалий час залишається критичною.

Негативні тенденції в економіці країни вплинули і на загальний коефіцієнт народжуваності. Так, зменшення даного показника становить з 13,9 ‰ у 1985 р. до 7,9 ‰ у 2000 р. Стрімке зниження темпів приросту населення в регіоні спостерігаємо з середини 1990-х рр. Природний приріст населення, особливо за останні 15 років, має від’ємне значення (таблиця 1).

Таблиця 1
Природний приріст населення Кіровоградської області, 1985-2009 рр.

(на 1000 наявного населення)			
Роки / показники	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст (скорочення)
1985	13,9	15,0	-1,1
1990	12,6	14,5	-1,9
1995	10,0	17,7	-7,7
2000	7,9	18,0	-10,1
2005	8,3	18,8	-10,5
2009(за 6 міс)	10,7	18,1	-7,4
Україна, у 2009 р.	11,1	15,9	-4,8

Дані таблиці 1 свідчать про регресивний тип відтворення, що є свідченням наявності проблем у суспільній сфері. Подібні тенденції спостерігаються і в регіональному розрізі. Основними причинами таких проблем є низька заробітна плата, недостатня соціальна підтримка сімей з дітьми, соціально-економічна нестабільність у суспільстві. Вагомий вплив на таку ситуацію здійснює той факт, що жінки крім первинної зайнятості, сумі-

щають і вторинну, аби забезпечити належний рівень існування.

Економічне та психологічне навантаження перехідного періоду стало передумовою до збільшення рівня захворюваності та інших негативних явищ, які впливають на середню очікувану тривалість життя населення регіону. Причому, тривалість життя жінок і чоловіків як по Україні, так і по регіону суттєво відрізняється, коливаючись у межах 12-13 років. Також негативний вплив на демографічну ситуацію області здійснює наявність значної частки населення старшого за працездатний. За шкалою ООН суспільство вважається старе, коли частка осіб 65 років і старші у віковій структурі сягає 4-7 %.

Аналізуючи зміни демографічного навантаження у віковій структурі населення області в перспективі відбудеться значне навантаження на осіб працездатного віку особами старшого за працездатний вік. Основною причиною такої ситуації є низька народжуваність та ріст смертності. Показники смертності дітей у віці 0-4 років, осіб максимально працездатного віку 40-44 рр. та 45-49 рр. відповідно 3,5 ‰, 8,4 ‰ та 11,4 ‰. На показники смертності населення в Кіровоградській області значною мірою впливає стан здоров'я. Саме умови і спосіб життя населення визначають стан здоров'я, рівень захворюваності та смертності. Неабиякий вплив на зниження здоров'я здійснює зубожіння, невпевненість у завтрашньому дні. Внаслідок скороченого відтворення населення в регіоні зменшується кількість дошкільних та шкільних навчальних закладів та осіб, що мають здобути базову загальну освіту у навчальних закладах, і як наслідок зменшення кількості осіб, що бажають продовжити навчання у ПТУ, вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації. Адже саме освіта є важливою передумовою формування якісного складу людського потенціалу.

Узагальнюючи результати проведеного аналітичного дослідження можемо стверджувати, що на регіональному рівні спостерігається зниження темпів оновлення та заміщення працездатного населення та створюються негативні передумови щодо відтворення людського потенціалу. Спостерігаються стійкі тенденції до звуженого відтворення кількісної та якісної складових людського потенціалу.

Розглянуті дані свідчать, що в регіоні на сучасному етапі доцільно і необхідно проводити активну демографічну політику, яка була б спрямована на посилення взаємозв'язку між економі-

чними та демографічними процесами, подолання спадних тенденцій приросту населення, так як вони є основою відтворення людського потенціалу та залучати демографічні інвестиції, які б забезпечували утримання належного рівня життя населення. Наслідки демографічних процесів необхідно враховувати у програмах відтворення людського потенціалу. Отже, при дослідженні впливу демографічного чинника на людський потенціал регіону, необхідно звертати увагу на якомога більше його елементів, щоб дослідити об'єктивний стан його відтворення та розвитку.

Янишівський В. М., аспірант
Рада по вивченню продуктивних сил України НАНУ

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

У високорозвинутих державах, де уже сформоване постіндустріальне суспільство, соціальний капітал розглядається як важливий чинник конкурентоспроможності, і цілеспрямовано забезпечується його розвиток.

Від початку 90-х років минулого століття саме країни з розвинутою економікою активно розбудовували модель екологічної економіки та економіки знань. Вони почали масово виробляти нові знання, "екологічні" товари і послуги, а через декілька років ввели до своєї стратегії ще один продуктивний фактор розвитку – соціальний капітал [4, с. 2].

Важлива роль у розробці теоретичних засад соціального капіталу належить таким відомим вченим, як Л. Ханіфен, Дж. Якобз, Дж. Лорі, Дж. Коулман, Р. Патнем, Ф. Фукуяма, П. Бурдьє, М. Вулкок, А. Порстерс. Серед українських вчених значний внесок у дослідження соціального капіталу зробили О. Демків, Е. Гугнін, А. Чемерис, Н. Бусова, А. Колодій, Ю. Привалов, А. Бова, Ю. Саєнко, В. Чепак.

Проте роль соціального капіталу як фактору конкурентоспроможності підприємств регіону досліджена недостатньо. Є цікаві дослідження щодо ролі соціального капіталу в економічній діяльності індивіда, у різних аспектах суспільного життя.

Метою роботи є систематизація теоретичних підходів до сут-